

Avalikkus ootab tõsiseltvõetavust

Kadri Kopli (RiTo 7), Siseministeeriumi peaspetsialist

Kodanikeühenduste tugivõrgustiku tõhus ja tõrgeteta toimimine sõltub mitmest asjaolust, kaasa arvatud sellest, kust ja kuidas tulevikus oma tegevuseks raha saada.

Kodanikeühendused toimivad keskkonnas, mis esitab neile järjest uusi nõudmisi. Osaliselt tulenevad nõudmised seadusandlusest ja riigi poliitikast (nt maksustamine, aruandlus, rahastamine, osalemine harukondliku poliitika väljatöötamisel, sotsiaalse partneri rolli kandmine jne), teisalt mõjutavad ühendusi liikmeskonna arusaamad ja teovõime ning avalikkuse hoiakud ja ootused. Liikmeskond kujundab organisatsiooni identiteedi vastavalt oma arusaamadele ja vajadustele. Avalikkus ootab neilt professionaalsust, tõsiseltvõetavust ja pühendumist oma eesmärkide elluviimisele. Seega on kodanikeühenduste tugistruktuuril etendada tähtis roll, et aidata ühendustel vastata nende ette kerkivatele väljakutsetele ning haarata kinni erinevatest võimalustest.

Mis on kodanikeühenduste tugistruktuur ja milleks seda vaja on? Nimetatud võrgustik täidab nii ühendusi toetavat kui ka nende tegevust koordineerivat ja arendavat rolli. Selle struktuuri lahutamatud osad on ühelt poolt esindus- ja katusorganisatsioonid, teisalt ühenduste informeerimise, nõustamise ja neile suunatud teenuste osutamisega seonduvad organisatsioonid. Seetõttu on kodanikeühenduste tugistruktuuri näol tegemist esindusorganisatsioonide, mitteformaalsete võrgustike, tugikeskusi ja kohalikke koostöökogusid siduva võrgustikuga.

Tugistruktuuri eesmärk on igakülgsest toetada ühendusi tegutsemisel, et nad suudaksid täita oma liikmeskonna püstitatud ülesandeid ja vastata kogukonna vajadustele. Selleks peab tugivõrgustik toimima nii kohalikul, piirkondlikul (maakondlikul) kui ka riigi tasandil.

Erineva ulatusega tegevus

Eri tasandi tugikeskustel on erinevad funktsioonid ja nende tegevus erineva ulatusega. Näiteks kohaliku ja piirkondliku tasandi tugistruktuur peab rahuldama ühenduste esmaseid vajadusi info ja tegutsemiskeskonna osas. Kohalikel ühendustel peaks olema koht, kus vajaduse korral üritusi korraldada ja omavahel kohaliku elu korraldamisega seonduvat arutada ning ühistes ettevõtmistes kokku leppida. Teada peab olema ka organisatsioon, kuhu oma tegevuseks vajaliku info ja nõuande saamiseks pöörduda. Kindlasti peaksid olema kättesaadavad enesetäiendamiseks ja kohaliku koostöö korraldamiseks vajalikud vahendid.

Näiteks praegu toimib ühe regionaalarengu programmina kohaliku omaalgatuse programm, mille eesmärk on rahastada kodanikualgatuse ja koostöö tugevdamist kohalikul tasandil, tõstmaks kodanike aktiivsust ja vastutust arengu eest maapiirkondades. Programmi ülesanne on muu hulgas toetada kohaliku tugistruktuurina toimivaid ühendusi. Programm on olnud suunatud eelkõige külaseltsidele ja kohalikele ühendustele ning loodetavasti jätkub selle tegevus riigi rahastamisprogrammina ka pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga.

Oma koha on leidnud info- ja nõustamiskeskused, mille eesmärk on informeerida ja nõustada kodanikeühendusi igapäevatoos esilekerkivate küsimuste lahendamisel ning kaasa aidata koostööle nii ühenduste endi vahel kui ka kohalike omavalitsustega.

Suurepärase piirkondliku tugistruktuuri näitena võiks tuua ka kolmes Kagu-Eesti maakonnas toimivad maakondlikud partnerluskogud. Neis kogudes on ühendanud jõud nii kodanikeühendused, kohalikud omavalitsused kui ka ettevõtjad, et ühiselt toime tulla vaesuse ja sellega kaasnevate probleemidega.

Kindlasti hakkavad tugistruktuuridena olulist rolli mängima ka loodavad maakondlikud arenduskeskused. Keskuste ülesandeks kujuneb kaasaaitamine maakonnasisest tasakaalustatud arengu projektide koostamisele ja elluviimisele, samuti kohalike koostööprojektide algatamine ning omavalitsuste, ettevõtjate ja kodanikeühenduste koostöö toetamine.

Üleriigilise tugistruktuuri eesmärk on koordineerida kodanikeühenduste tegevust, pakkudes neile infot ja tuge ning olles vahendaja ühenduste ja riiklike institutsioonide vahel. Seega peab üleriigiline tugistruktuur kaasa rääkima erineva poliitika ja tegevuskavade väljatöötamisel, valdama põhjalikku infot ja teadmisi kodanikeühenduste tegutsemiskeskonnast ja vajadustest, olema võimeline formuleerima ühenduste seisukohti ja laiapõhjaselt konsulteerima nii oma liikmeskonna, eri huvirühmade kui ka koostööpartneritega.

Seega on tugistruktuuri organisatsioonidel täita palju ülesandeid: seista hea ühenduste informeerimise ja nõustamise eest, tegelda ühenduste teo- ja koostöövõime tõstmisega, rääkida kaasa nii kodanikeühenduste tegevust puudutavate otsuste kujundamisel kui ka teiste avaliku elu küsimuste üle otsustamisel ning seista oma liikmeskonna huvide eest.

Kõigi huvidest lähtuvalt

Tugistruktuuri väljaarendamisel on vaja silmas pidada, et see oleks iseseisev. Võrgustik peab olema kindlasti üles ehitatud ja korraldatud kodanikeühenduste endi poolt ning toetama võrdsetel alustel kõigi ühenduste töid ja tegemisi. Struktuuri edukus sõltub eelkõige organisatsioonide võimest teha koostööd, suutlikkusest vastata ühenduste mitmekülgsetele vajadustele ja pidada silmas ühenduste laia spektrit, rääkides kaasa kõigi tasakaalustatud huvidest lähtuvalt.

Tugistruktuuri organisatsioonid peavad olema teadvustanud oma rolli kas esindus- või juhtorganisatsioonina või koordineeriva üksusena. Seda rolli peavad tunnustama tugistruktuuri sihtrühmad ja koostööpartnerid, sest see omakorda tagab tugistruktuuri seadusjärgsuse ja laiapõhjalise koostöö riiklike institutsioonidega.

Kindlasti peavad tugistruktuuri funktsioonid ja teenused olema välja arendatud ühenduste vajaduste kohaselt. Praegu on tugistruktuuri organisatsioonide võime täita oma funktsioone ja nende osutavate teenuste kvaliteet väga erinev. Samuti on neil küllalt erinev arusaamine oma rollist, funktsioonidest ja arenguvisionidest. Paljudel puudub isegi pikaajaline

arengukava ja strateegia, kuidas püstitatud eesmärkideni jõuda. Oma osa mängib siinkohal ka vahendite nappus, sest näiteks riiklik rahastamine on olnud siiani eklektiline ja nõrgalt eesmärgistatud, nagu selgus siseministeeriumi läbi viidud kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise analüüsist.

Tugistruktuuri tõhusaks ja tõrgeteta toimimiseks on vaja piisavaid ning pikaajalisi ressursse. Riiklik rahastamine lähtub eelkõige riiklikes arengukavades ja strateegiates kirjapandust. Rahastamine tuleb korraldada pikaajaliste teenuslepingute või baasfinantseerimise alusel. Finantseerida tuleks nii kodanike osalust otse teostavaid, teenuseid osutavaid ja teavitavat rolli kandvaid kui ka koordineerivaid funktsioone.

Riigil oleks rahastades mõistlik lähtuda riiklike institutsioonide ja tugistruktuuri organisatsiooni ühisest tegevuskavast. Selle põhjal sõlmitakse soovitavalt pikemaajaline raamleping, kus näidatakse ära tegevuse eesmärgid, saavutatavad tulemused, üritused ja ettevõtmised ning liikmete kaasamise viis ja vastutus. Kindlasti tuleb arvestada organisatsioonide kandepinda, liikmemaksu maksvate liikmete arvu, seni tehtut ja tulevikus läbiviidavaid mõlemale poolele vajalikke üritusi.

Tähtsat osa mängib ka riigi valmisolek ja läbimõeldud tegutsemine, et efektiivselt ning tulemustele orienteeritult koordineerida koostööd kodanikeühenduste ja nende tugistruktuuridega.